

Nr 6.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om åtgärder för beredande av större bekvämlighet åt resande barn och mödrar med minderåriga barn å statens järnvägar.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 103 har herr *Arrhén m. fl.* anhållit, att riksdagen måtte besluta att genom skrivelse till Kungl. Maj:t förordas att de åtgärder, som i motionen omnämnas, bringas till SJ:s kännedom i och för bedömande och verkställighet.

De i motionen avsedda åtgärderna, som skulle ha till syfte att bereda större bekvämlighet åt resande barn och mödrar med minderåriga barn å statens järnvägar, bestå i dels att antalet barnkupéer skulle utökas, dels ock att de å fjärrtågen anställda tågstäderskorna skulle få till uppgift att jämväl vara "tågvärdinnor". Vidare framhålles i motionen önskvärdheten av att flera järnvägsstationer förses med rullstolar.

I övrigt får utskottet beträffande motiveringen hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet inhämtat yttrande från järnvägsstyrelsen och Svenska järnvägsmanaförbundet.

Järnvägsstyrelsens yttrande innehåller i huvudsak följande.

Barnkupéer. Sedan anordningen med särskilda s. k. barnkupéer år 1939 påbörjats, framföras numera dagligen icke mindre än 174 barnkupéer under sommarmånaderna och 153 under övriga månader; en ökning till 186 resp. 160 torde komma att genomföras till nästa tidtabellsperiod. En mindre ökning eller ett anordnande av barnkupéer i andra tåg än där de nu förekomma kan i vissa fall vara både önskvärt och motiverat. Detta låter sig dock icke genomföras på grund av materielbrist.

Andra resande få numera icke taga plats i barnkupé, även om denna vid något tillfälle skulle vara tom. Styrelsen kommer att under loppet av detta år förse barnkupéerna med särskilda lås — dessa beställdes för övrigt redan hösten 1946 — varigenom dels vårdarna kunna låsa om sig, dels konduktörspersonalen får möjlighet hindra andra resande att taga plats i en eventuellt oanvänd kupé.

År 1945 tillkommo de första specialinredda barnkupévagnarna med särskilda sovhyllor, skötrum m. m., av vilka för närvarande 25 st. äro i trafik. Ytterligare ett 90-tal vagnar äro avsedda att iordningställas så snart materiel och utrustningseffekter, vilka beställts för snart ett par år sedan, hunnit levereras. När detta arbete en gång blir färdigt, komma ca 230 specialinredda barnkupéer att vara i trafik.

Tågvärdinnor. Om man i enlighet med motionärernas mening skulle sammanslå tågstäderske- och tågvärdinneverksamheten, skulle detta i praktiken kunna leda till att ingen av de två arbetsuppgifterna bleve fylld. En tågstäderska i ett normalt snälltåg har att ombesörja rengöring i omkring 10 boggievagnar med ett 20-tal toaletter. För att denna renhållning skall kunna skötas på ett för den resande allmänheten önskvärt sätt, bör tågstäderskan få arbeta ostörd, om man bortser från enklare rutinfrågor från resande om restaurangvagnens plats i tåget etc. Tågstäderskor följa icke tågen från utgångs- till bestämmelsestationen. I regel påstå tågstäderskorna under vägen efter några timmars resa från tågets utgångsstation. De utföra sedan sitt uppsnygningsarbete i tåget under dettas gång några stationshåll och lämna tåget likaledes i regel under vägen före tågets ankomst till dess slutstation. Tågstäderskor finnas sålunda i tjänst på tågen endast relativt kortvariga stunder. Arbetet med rengöringen måste därför forceras.

Det synes, att en tågvärdinneverksamhet kan fylla sin mission bäst, om den får bedrivas helt skild från andra arbetsuppgifter. Här träder då omedelbart de ekonomiska synpunkterna in. Man måste räkna med, vilket även synes ha varit motionärernas tanke, att tågvärdinnor för att rätt kunna fylla sin uppgift böra ha en annan och högre kompetens än tågstäderskorna, och som följd därav måste i avlöningshänseende ställas högre än sistnämnda kategori. Detta avlöningsförhållande torde accentueras genom nu rådande situation på arbetsmarknaden. Även om tågvärdinnorna av motionärerna tänkts enbart för resande av kategorierna barn och mödrar med barn, för vilket även viss specialutbildning torde behövas, bör man i praktiken räkna med, att tågvärdinnorna komma att anlitas även av resande i allmänhet, och det torde därför ligga i en god planering, att de valdes med hänsyn till andra arbetsuppgifter av mera kvalificerat slag, upplysningar till utlänningar etc. Detta i förening med de säkerligen påfrestande tjänstgöringsförhållandena torde göra, att avlöning, inkluderande eventuella milpengar för åkande personal, måste bliva en faktor av rätt väsentlig betydelse.

Det förtjänar i detta sammanhang att framhållas en viss olikhet mellan t. ex. flyg och järnväg, i vad det rör möjligheterna till resandeservice genom särskilda värdinnor. Ett flygplan tar maximalt omkring 40 passagerare. Ett normalt statens järnvägars snälltåg medför 800 resande och mer.

En — även för barn och mödrar med barn — tillfredsställande service genom tågvärdinnor torde således kunna vinnas endast genom införande av en helt ny, till numerären relativt kraftig tjänstemannagrupp vid statens järnvägar, ett arrangemang av betydande ekonomisk räckvidd. Järnvägsstyrelsen har gentemot motionärernas parallell med förhållanden i utlandet framhållit det i utlandet ofta florerande systemet med drickspengar, vilket gör, att transportföretagets avlöning till personal av här berört slag kan hållas låg och personalens avlöning till stor del upptages direkt från all-

mänheten, som alltså får särskilt betala varje tjänst, ett system, som är helt främmande för svensk mentalitet.

Ehuru således både praktiska och ekonomiska skäl för närvarande tala mot en tågvärdinneverksamhet på statens järnvägar, kommer dock styrelsen att ha sin uppmärksamhet riktad på frågan.

Rullstolar. Frågan om rullstolar vid statens järnvägars stationer har varit föremål för uppmärksamhet från styrelsens sida under ett flertal år.

För närvarande äro 38 stationer utrustade med rullstolar; vid 12 av stationerna ha rullstolarna erhållits som lån eller gåva av Röda korset. Dessutom väntas, att ytterligare en station erhåller rullstol inom den närmaste tiden. Som jämförelse kan nämnas, att år 1942 voro 21 stationer och år 1944 30 stationer utrustade med rullstolar. Inom den närmaste tiden väntas ett antal rullstolar bliva levererade, delvis som ersättning för gamla och förslitna sådana.

Sedan det mest angelägna behovet tillgodosetts, återstår det, av behovsundersökningen att döma, 25 statens järnvägars stationer, där det ansetts önskvärt med rullstolar.

I den mån leveransmöjligheterna så medgiva, komma de nämnda stationer, som ännu ej erhållit rullstolar, att förses med sådana. Styrelsen kommer även i fortsättningen att ägna uppmärksamhet åt denna fråga, så att de stationer, där behov av rullstolar kan uppstå, bliva tillgodosedda.

Järnvägsstyrelsen förklarar sig slutligen icke ha något att erinra mot att de i föreliggande motion upptagna frågorna överlämnas till styrelsen för de åtgärder styrelsen finner möjliga och lämpliga.

Svenska järnvägsmannaförbundets styrelse framhåller bl. a. att den service som för närvarande står de resande till buds torde tämligen väl motsvara vad som rimligen kan begäras och ur affärsekonomisk synpunkt kan vara ändamålsenligt. Därmed är icke sagt, att ytterligare förbättringar skulle vara uteslutna. Det bör emellertid enligt förbundsstyrelsens mening kunna överlåtas åt järnvägsstyrelsen att utan särskilda direktiv och vid lämplig tidpunkt vidtaga i motionen avsedda åtgärder, i den mån det visar sig praktiskt möjligt.

För egen del får *utskottet* anföra.

Utskottet finner motionens syfte beaktansvärt. Av järnvägsstyrelsens yttrande framgår, att styrelsen har för avsikt att i ökad omfattning anordna modernt utrustade barnkupéer ävensom att anskaffa flera rullstolar men att möjligheterna för närvarande äro begränsade med hänsyn till leveranssvårigheter. Beträffande tågvärdinneverksamheten anses praktiska och ekonomiska skäl för närvarande tala emot de föreslagna åtgärderna. Då det närmast ankommer på järnvägsstyrelsen att taga initiativ till dylika åtgärder och styrelsen, såsom remissvaret utvisar, kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på förevarande frågor, anser utskottet anledning saknas

för riksdagen att till Kungl. Maj:t göra någon framställning i ämnet. Utskottet får därför hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 mars 1948.

På utskottets vägnar:

OLOF LÖTHNER.

Närvarande: herrar Löthner och Birger Andersson, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Lars Andersson, Grym, Annér och Hugo Sundberg* samt fru Flood.

* Ej närvarande vid justeringen av utlåtandet.